

УДК 37.013+378:398.1

UDC 37.013+378:398.1

DOI: 10.31475/ped.dys.2019.26.04

АНДРІЙ БАЛЕНДР,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Україна, Хмельницький, Національна академія

Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,

вул. Шевченка, 46)

ANDRII BALENDR,

candidate of pedagogical sciences, associate professor

(Ukraine, Khmelnytskyi, National Academy of the State

Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi,

Shevchenko Str., 46)

ORCID: 0000-0003-4610-2830

**Гармонізація загальноєвропейських стандартів підготовки фахівців з охорони кордону:
український досвід**

**Harmonization of the All-European Standards for the Border Guards Training:
Ukrainian Experience**

У статті висвітлено особливості впровадження європейської Галузевої рамки кваліфікацій сфери охорони кордону країн Європейського Союзу (ЄС) та роль Державної прикордонної служби України (ДПСУ) у цьому процесі з метою використання набутого досвіду для подальшої інтеграції вітчизняного прикордонного відомства в систему спільної професійної підготовки персоналу прикордонних відомств країн ЄС. Розглянуто організацію перевірки валідності галузевої рамки кваліфікацій для підготовки прикордонників країн ЄС. Зроблено висновок, що для організації системи ефективної підготовки прикордонників України та її адаптації до вимог провідних країн ЄС, необхідно глибше вивчити питання впровадження ГРК для підготовки прикордонників країн ЄС, що передбачає питання забезпечення надійної перевірки валідності кваліфікаційної рамки. Автором було проведено аналіз можливості використання цього досвіду з метою його впровадження в систему професійної підготовки персоналу прикордонного відомства України.

Ключові слова: фахівці з охорони кордону, стандарти підготовки, країни Європейського Союзу.

The article reveals the peculiarities of implementation of the Sectoral Qualification Framework the border protection sphere of the European Union (EU) countries and the role of the State Border Guard Service of Ukraine (SBGSU) in this process, in order to use the experience gained to further integrate the SBGSU into the system of unified professional training of the personnel of the border guard authorities of the EU countries. The organization of validation of the sectoral qualification framework for the preparation of border guards of the EU countries has been considered. The special attention has been payed to the procedure of checking the validity of the Sectoral Qualification Framework, which included a set of measures: inspection by representatives of EU countries; consultations with partner organizations; verification and revision; introduction and harmonization of the mechanism of quality assurance of the Sectoral Qualification Framework. The Border Guard Service of Ukraine, in cooperation with the FRONTEX Agency in 2016 actively joined the process of implementation of the updated Sectoral Qualification Framework for border guards training as FRONTEX partner country. It has been concluded that for the organization of the system of effective preparation of border guards of Ukraine and its adaptation to the requirements of the leading EU countries, it is necessary to study more deeply the issue of the implementation of the Sectoral Qualifications Framework for the preparation of border guards of the EU countries, which requires studying the problem of validation of the qualification framework. The author indicates that the system of training of the personnel of the State Border Guard Service of Ukraine requires such an instrument for development of national border guard competencies, and that presupposes further study of the border guard's training system of the EU countries.

Key words: border guards, training standards, countries of the European Union.

Вступ / Introduction. Нині кожна європейська країна розробила власні Національні рамки кваліфікацій (НРК), узгоджені з Європейською рамкою кваліфікацій для навчання впродовж

життя (ЄРК) (The European Qualifications Framework for Lifelong Learning, 2008), яка, в свою чергу, передбачає можливість запровадження окремої кваліфікаційної рамкової структури для визначеної галузі (сектора) для визнання специфічних навичок, традицій та потреб цієї галузі незалежно від національної приналежності. За допомогою такої міжнародної галузевої рамки кваліфікацій можна продемонструвати, що будь-яка особа знає, розуміє та здатна робити у даній галузі, у вигляді очікуваних результатів навчання. Відповідно до рекомендацій ЄРК, в таких рамках для розробки єдиних стандартів підготовки і кваліфікацій потрібно використовувати кваліфікаційні рівні та принципи ЄРК, що сприятиме мобільності та соціальній інтеграції робітників визначених професій. Така гармонізація може стати реальністю тільки із запровадженням галузевих рамок кваліфікації (ГРК).

Агенція FRONTEX (Європейська агенція з прикордонної і берегової охорони) сприяє країнам-членам Європейського Союзу (ЄС) у підвищенні та гармонізації стандартів підготовки персоналу прикордонних відомств. Саме професія прикордонника потребує спільних підходів у підготовці, тому що об'єктивно є потреба мати спільні уявлення про свою професію людям, які можуть нести службу по різні сторони кордону, але дуже близько один від одного (Sectoral Qualifications Network and Educational Standards, 2016).

Мета та завдання / Aim and Tasks. Метою дослідження є висвітлення особливостей впровадження європейської ГРК прикордонної сфери та роль Державної прикордонної служби України (ДПСУ) у цьому процесі з метою використання набутого досвіду для подальшої інтеграції вітчизняного прикордонного відомства в систему спільної професійної підготовки персоналу прикордонних відомств країн ЄС.

Методи / Methods. У процесі дослідження були використані системно-аналітичні методи, які дали можливість проаналізувати літературні джерела, нормативно-правову документацію з метою визначення сучасного стану підготовки прикордонників у країнах ЄС за ГРК; синтез, порівняння, класифікація – для проведення компаративного аналізу вітчизняних освітніх стандартів і ГРК сфери охорону кордону.

Результати / Results. Прикордонне відомство України, в рамках співпраці з Агенцією FRONTEX, у 2016 р. активно долучилась до роботи з впровадження оновленої ГРК (четвертого видання) у спільну підготовку фахівців з охорони кордону в країнах ЄС та країнах-партнерах FRONTEX (до яких належить й Україна).

Автор взяв участь у проєкті з узгодження Уніфікованої програми підготовки (УПП) фахівців з охорони кордону з ГРК сфери охорону кордону. У проєкті брали також задіяні фахівці з питань професійної підготовки прикордонників країн Європейського Союзу (Кіпр, Угорщина, Італія, Естонія Фінляндія, Франція, Греція, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія та Іспанія), а також країн-партнерів (Боснія-Герцеговина, Македонія, Чорногорія, Сербія й Україна). Учасниками у складі робочих груп було: розглянуто і перевірено кінцевий варіант кожного розділу УПП призначеного робочій групі; перевірено професійні компетентності ГРК та їх відповідність УПП; доповнено та внесено зміни у розділи «Методи навчання» та «Оцінювання»; перевірено відповідні розділи щодо наявності повторів та дублювання, гармонізовано питання пов'язані з форматкуванням та використанням єдиної термінології.

Окрім того, представники УВКБ ООН надавали значну допомогу щодо впровадження положень фундаментальних прав людини у формулювання відповідних компетентностей УПП. Подальшого розвитку набуло питання важливості посилення співпраці прикордонних відомств різних країн для виконання спільного завдання щодо оновлення базової програми підготовки прикордонників відповідно до вимог ГРК.

Основними цілями проєкту було: забезпечити узгодження вимог оновленої УПП з компетентностями ГРК; визначити актуальні компетентності фахівців прикордонних відомств країн ЄС; сприяти подальшому розвитку спільних стандартів підготовки фахівців з охорони кордону; забезпечити довгострокову підтримку прикордонним закладам освіти країн ЄС в розробці спільних навчальних програм відповідно до національних пріоритетів у прикордонній охороні, або в інших правоохоронних сферах діяльності (боротьба з торгівлею людьми, транскордонними злочинами, тощо); сприяти отриманню акредитації навчальних курсів європейських прикордонних закладів освіти шляхом використання акредитованих спільних стандартів освіти для розробки навчальних планів; посилити інтероперабельність персоналу прикордонних відомств країн ЄС.

Проєктом були визначені мінімальні вимоги до національних експертів країн ЄС та країн-партнерів: досвід оперативно-службової діяльності в органах охорони кордону; досвід педагогічної діяльності в прикордонних закладах освіти; володіння англійською мовою не нижче рівня B2, CEFR; попередній досвід в проєктах розробки та оновлення УПП або в розробці Програми оцінки інтероперабельності фахівців з охорони кордону країн ЄС; участь в навчальному курсі FRONTEX: «Розробка навчальних курсів за допомогою ГРК прикордонної сфери діяльності»; досвід розробки

навчальних планів на основі компетентнісного підходу.

Під час роботи над проектом національні експерти виконали наступні завдання: ознайомилися з принципами та методологією розробки програми підготовки на основі ГРК; на основі власного професійного досвіду активно розробили визначені розділи УПП; представляли свій внесок робочій групі під час пленарних засідань; звітували керівництву свого прикордонного відомства про хід роботи в рамках програми відповідно до національної практики.

Обговорення / Discussion. Проблема вдосконалення професійної підготовки фахівців з охорони кордону була предметом уваги багатьох науковців, таких як: О. Торічний, І. Грязнов, О. Діденко. Компетентністний підхід в освіті досліджували: О. Андрощук, Ю. Рашкевич. Вітчизняні вчені також проводили дослідження професійної підготовки фахівців з охорони кордонів зарубіжних країн (Bloshchynskiy I., 2017). Питання розробки та впровадження національних та галузевих рамок кваліфікацій вивчали й закордонні дослідники: В. Заславський, М. Нікітченко, Л. Філіпова. Проте, наші розвідки засвідчили, що наразі аналізу впровадження ГРК та участі у цьому вітчизняного прикордонного відомства практично не існує.

Вимоги Болонської та Копенгагенської декларації зумовили розроблення та впровадження ГРК сфери охорону кордону в країнах ЄС та країнах-партнерах Агенції FRONTEX. Якість розробки ГРК, її обсяг та відповідність визначеним стандартам було забезпечено шляхом проведення консультацій, оцінки та повторної перевірки. У проведенні цих етапів брали участь Національні координатори підготовки персоналу, Агенція ЄС з питань фундаментальних прав, Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (УВКБ ООН), а також група експертів із запровадження принципів болонської декларації. Метою було забезпечення відповідності проекту ГРК та профілів компетентностей національним профілям професійних компетентностей та особливостям освітнього процесу кожної країни, а також для підтвердження актуальності використання ГРК у підготовці прикордонників та декларації європейського виміру кінцевого продукту.

Більш як 30 організацій з 26 держав, у тому числі дві європейські країни-партнери Агенції FRONTEX, погодилися взяти участь у заходах з перевірки валідності (Рис.1). Пізніше Європейський офіс з питань надання притулку (EASO) та ще три міжнародні організації, що працюють у сфері захисту фундаментальних прав, – Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), УВКБ ООН та офіс ОБСЄ з питань демократичних цінностей і фундаментальних прав (ODIHR), долучились до ретельної перевірки ГРК та зробили внесок у розробку додаткового продукту – Довідника з питань інтеграції фундаментальних прав у ГРК (Sectoral Qualifications Network and Educational Standards, 2016).

Рис. 1 Алгоритм розроблення ГРК сфери охорони кордону країн ЄС, взято з – Sectoral Qualifications Network and Educational Standards, 2016

На конференції Національних координаторів з підготовки персоналу було обговорено концепцію ГРК, та узгоджено використання Національних координаторів з підготовки персоналу

для забезпечення каналу комунікації Агенції FRONTEX з країнами ЄС, асоційованими країнами Шенгенської угоди, країнами-партнерами та іншими організаціями. Процес перевірки валідності ГРК був ретельно спланований і, аналогічно етапу проведення національних консультацій стосовно розробки профілів компетентностей, на цьому етапі національні координатори з підготовки персоналу отримали детальні інструкції й рекомендації щодо мети, алгоритму розробки та методики проведення перевірки валідності усього пакету документації ГРК (Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding, 2013)

Використання терміну «перевірка валідності, валідація» (англ. Validation), потрібно розуміти як частину консультаційного процесу спрямованого на підтвердження актуальності та репрезентативності ГРК. Окремі науковці пропонують свої назви даного етапу, наприклад, «Актуалізація рамок кваліфікацій на основі ефективного зворотного зв'язку від зацікавлених сторін» (Маргаров Г., Митрофанова Е., Агташян Р., Рапп К., 2014), інші вживають транслітерованій термін «Стейкхолдери» замість «зацікавлених сторін» (Жилбаев Ж., Мамырханова А., Сырымбетова Л., 2014), проте зміст від цього не змінюється.

Усім країнам-членам ЄС та асоційованим країнам Шенгенського договору були розіслані кінцеві версії профілів компетентностей для повторного перегляду та оцінювання з метою виявлення можливих упущень або відсутніх компетентностей. Окремою рекомендацією було залучення фахівців професійної та освітньої сфери.

Отримані результати перевірки валідності довели актуальність тематики і зацікавленість країн у даному освітньому інструменті. У деяких відомствах, особливо в тих, де прикордонна функція є основною, обсяг проведеної консультаційної та перевіркової роботи охопив майже усі структурні елементи, від оперативного рівня (пункти пропуску через кордон, підрозділи морської охорони, сухопутні ділянки кордону) до адміністративного, та міністерського рівня, включаючи також центри підготовки та академії. Деякі відомства організували консультації із зовнішніми зацікавленими сторонами та партнерами – поліцією та академіями оборони, а також національними навчальними й освітніми експертними центрами та національними осередками з питань розробки галузевих стандартів та визнання попереднього навчання. Це посилило змістовну складову зворотного зв'язку та перспективи впровадження ГРК для прикордонної сфери, з точки зору її інтегративної та фасилітативної функції в рамках більшого правоохоронного або оборонного сектору.

Отримані результати зворотного зв'язку були зібрані, узагальнені та представлені робочій групі з перевірки для оцінювання, з метою подальшого вдосконалення та оптимізації пакету документів ГРК. На цьому етапі увага була приділена забезпеченню узгодженості з ГРК щодо використання термінології, остаточного погодження назв та заголовків, а також остаточної перехресної перевірки оновлених результатів навчання із профілями компетентностей (Балендр А., 2017).

Результати відгуків остаточної перевірки валідності підтвердили, що проведена робота в прикордонних відомствах країн ЄС, рівень та складність рекомендацій, сприяли перегляду освітнього процесу у відповідних відомчих начальних закладах. Відповідно до результатів та пропозицій отриманих після перевірки валідності ГРК був розроблений глосарій термінів для уточнення значень окремих понять та скорочень.

Робоча група розглянула методику забезпечення якості ГРК, наступні кроки та можливі виклики щодо національної інтеграції ГРК, а також очікування країн ЄС підтримки FRONTEX у національному процесі інтеграції. Організований процес був складним і широкомасштабним, розробка та перевірка ГРК була поділена між шістьма робочими групами впродовж 9 місяців.

Під час процесу консультацій та перевірки виявилась необхідною підтримка експертів країн-членів та партнерських організацій щодо розробки результатів навчання з тематики фундаментальних прав. На основі відгуків про ГРК, отриманих від FRA та експертів УВКБ ООН, проектна рада ініціювала розробку додаткового документа, а саме «Довідника з інтеграції фундаментальних прав у курси підготовки прикордонників» (Fundamental rights training for border guards, 2013). Даний продукт був підготовлений та додатково перевірений за підтримки робочої групи з фундаментальних прав (окремий проект FRONTEX), до складу якого входили представники EASO, FRA, ODIHR, ОБСЄ, УВКБ ООН та інших експертів з фундаментальних прав, пов'язаних з прикордонними відомствами країн-членів (Бельгії, Болгарії, Кіпру, Ірландії, Італія, Мальти, Нідерландів, Словенії, Іспанії та Великої Британії), а також за участі зовнішніх консультантів.

Висновки / Conclusions. Отже, представлена організація перевірки валідності галузевої рамки кваліфікацій для підготовки прикордонників країн ЄС містить цікаві для системи професійної підготовки персоналу ДПСУ складники, які потребують впровадження в освітній процес відомчих закладів освіти. З викладеного можна зробити висновок, що для організації

системи ефективної підготовки прикордонників України та її адаптації до вимог провідних країн ЄС, необхідно глибше вивчити питання впровадження ГРК для підготовки прикордонників країн ЄС, що передбачає питання забезпечення надійної перевірки валідності кваліфікаційної рамки. Розглянутий в статті порядок проведення перевірки валідності ГРК включав комплекс таких заходів: перевірку представниками європейських країн; проведення консультацій з організаціями-партнерами; перевірку та доопрацювання; запровадження та узгодження механізму забезпечення якості ГРК. Перспективами подальших наукових розвідок вважаємо дослідження та узагальнення досвіду інтеграції ГРК у систему підготовки прикордонних відомств країн ЄС.

Список використаних джерел і літератури / References:

1. The European Qualifications Framework for Lifelong Learning (EQF) URL: http://www.ecompetences.eu/site/objects/download/4550_EQFbroch2008en.pdf. [in English].
2. Sectoral Qualifications Network and Educational Standards (Compendium). (2016). Produced by FRONTEX Agency in cooperation with EU Member States, Warsaw, Poland, May 2016. – 116 p. [in English].
3. Bloshchynskiy, I. H. (2017). Enhancement of Cadets' Practical Training at the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine Named after Bohdan Khmelnytskyi. *Science and Education*. Vol. 4. pp. 5–10 [in English].
4. Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding (volume 2). (2013). Warsaw, Poland: Rondo ONZ 1. [in English].
5. Маргаров, Г., Митрофанова, Е., Аггашян, Р., Рапп, К. (2014). *Актуализация рамок квалификаций на основе эффективной обратной связи от заинтересованных сторон*. Вестник Университета (ГУУ), № 19, 111 - 133. / *Margarov, G., Mitrofanova, Ye., Aggashyan, R., Rapp, K. (2014). Aktualizatsiya ramok kvalifikatsiy na osnove effektivnoy obratnoy svyazi ot zainteresovannykh storon* [Updating Qualifications Frameworks Based on Effective Feedback from Stakeholders]. *Vestnik Universiteta* (GUU), № 19, 111 - 133. [in Russian].
6. Жилбаев, Ж., Мамырханова, А., Сырымбетова, Л. (2014). Опыт разработки национальной рамки квалификаций Республики Казахстан. Вестник Университета (ГУУ), № 19, 2014, 173 - 178. / *Zhilbayev, Zh., Mamyrkhanova, A., Syrymbetova, L. (2014). Opyt razrabotki natsional'noy ramki kvalifikatsyy Respubliki Kazakhstan* [Experience in the Development of a National Qualification Framework of the Republic of Kazakhstan]. *Vestnik Universiteta* (GUU), № 19, 173 - 178. [in Russian].
7. Балендр, А. (2017). *Характеристика рівнів галузевої рамки кваліфікацій для підготовки прикордонників країн Європейського Союзу в академічній освіті. Педагогічний дискурс, (22), 9–14.* / *Balendr, A. (2017). Kharakterystyka haluzevykh rivniv kvalifikatsiynyykh vumoh dlya pidhotovky prykordonnnykh sluzhb derzhav-chleniv ES v akademichniy osviti* [Characteristics of the Sectoral Qualifications Framework Levels for the EU Member States Border Guards Training in Academic Education] URL: <http://ojs.kgpa.km.ua/index.php/peddiscourse/article/view/9> [in Ukrainian].
8. Fundamental Rights Training for Border Guards. (2013). URL https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Training/Fundamental_Rights_Training_for_Border_Guards1.pdf [in English].

Дата надходження статті: «22» лютого 2019 р.

Стаття прийнята до друку: «26» березня 2019 р.

Балендр Андрій – доцент кафедри англійської мови Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук, доцент

Balendr Andrii – assistant professor of the English language department of National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi, candidate of pedagogical sciences, associate professor

Цитуйте цю статтю як:

Балендр, А. (2019). Гармонізація загально-європейських стандартів підготовки фахівців з охорони кордону: український досвід. *Педагогічний дискурс, 26, 27–31.*

Cite this article as:

Balendr, A. (2019). Harmonization of the All-European Standards for the Border Guards Training: Ukrainian Experience. *Pedagogical Discourse, 26, 27–31.*